

Arheološka istraživanja lokaliteta

Stari grad u Ivanecu

Archaeological Excavations at the Old Town (Stari grad) Site in Ivanec

Juraj Belaj

Primljeno/Received: 15. 2. 2005.
Prihvaćeno/Accepted: 23. 3. 2005.

Autor u tekstu donosi kratki prikaz dosadašnjih te nešto opširniji prikaz istraživanja provedenih 2004. godine u Ivanecu na lokalitetu Stari grad. Do sada su u znatnoj mjeri otkriveni temelji Staroga grada, a intenzivnije su istraživani ostaci kapele Sv. Ivana Krstitelja, pronađeni u dvorištu Grada. U kapeli i uz njeno svetište do sada su pronađeni brojni grobovi među kojima se ističu oni s nalazima karičica sa S-peljom. U okolici kapele specifične arhitekture otkriveni su i pojedini kulturni slojevi u većoj mjeri oštećeni naknadnim ukopima. Pronađeni su i mnogi nalazi iz raznih razdoblja koji zajedno svjedoče o kontinuitetu naseljavanja na promatranom području.

Glavne riječi: Ivanec, ivanovci, kapela Sv. Ivana Krstitelja, Stari grad, srednji vijek, arhitektura
Key words: Ivanec, Knights Hospitaller, Chapel of St. John the Baptist, Old Town, Middle Ages, architecture

Grad Ivanec je smješten na cesti koja iz Varaždina vodi preko Lepoglave za Krapinu, a uz odvojak koji se južno penje prema Ivanščici. U njegovu se današnjem središtu, u parku, na uzvisini uz župnu crkvu, sve do sredine 20. stoljeća nalazio srednjovjekovni kaštel - Stari grad.

Najstariji spomen Ivanca nalazimo u ispravi iz 1396. godine koju je Ivan mladi od Paližne, prior Jeruzalemskog reda Sv. Ivana (odnosno viteškog reda ivanovaca ili hospitalaca), izdao stanovnicima slobodne općine Svetoga Ivana (Hrg M. 1975; Dobronić 1984a, 23). U Beli se, naime, nalazilo sjedište preceptorata toga viteškog reda, u čiji je sastav spadao i Ivanec (Dobronić 1984a, 183).

Iz isprave je vidljivo da je organizirano naselje na području Ivanca zasigurno postojalo i prije. Njezina pomnija analiza upućuje i na mogućnost postojanja ivanovačkog kaštela u Ivanecu ili njegovoj neposrednoj blizini: doista bi bilo neobično da ivanovci nemaju utvrđen položaj na rubu svoga velikog posjeda, i to upravo na jednom od prilaza iz njima neprijateljske Teutonije (Belaj 2001, 61).

U povijesnim se izvorima kastrum u Ivanecu spominje tek od kraja 15. stoljeća, kad je bio u rukama bana Ivana Korvina (Hrg F. 1999, 37-38). Vjerojatno je taj kastrum naslijeđen od ivanovaca. Od sredine 16. stoljeća u vlasništvu je obitelji Pethö de Gerse, koja je kaštel iznova gradila (Szabo 1939, 114; Dobronić 1984a, 23).

Uz kaštel se nalazila i kapela Sv. Ivana Krstitelja. Prvi se put u izvorima spominje tek u Vizitacijama Arhidakonata varaždinskog 1649. godine, ali već tada kao "jako stara" i ruševna. I njezini su osnivači najvjerojatnije bili raniji feudalni gospodari ovoga terena - ivanovci. Kapela je bila srušena već 1675. godine, a desetak je godina kasnije

izgrađena nova, mnogo nesolidnija (Šaban 1977 145; Kraš 1994, 43; Dobronić 1984b, 29).

Zbog vidljive oskudice pisanih izvora arheologija se nametnula kao jedina koja može pružiti novije spoznaje o starijoj ivanečkoj prošlosti. Taj se zaključak pokazao ispravnim već nakon prvih arheoloških iskopavanja. Na poticaj Grada Ivanca, Institut za arheologiju je 1998. godine započeo istraživanja lokaliteta Stari grad u Ivanecu. Istraživanja su nastavljena 1999., 2002. i 2004. godine.

Ovdje su u kratkim crtama prikazani rezultati istraživanja u prve tri kampanje, kako bi se bolje mogla shvatiti situacija na početku istraživanja 2004. godine.¹

Posljednji smo tlocrt Staroga grada otkrili nakon što smo s velike površine uklonili humusni sloj i dio sloja građevinske šute, nastao pri rušenju i zaravnavanju terena. Otkrili smo ostatke temelja središnje, četvrtaste, vjerojatno najstarije kule s očuvanim podnim popločenjem. Otkriveni su i ostaci sjeverozapadne poligonale kule s više uočenih faza gradnje, zatim temelji jakoga obrambenog zida s ulazom u grad, ostaci sjeveroistočne polukružne kule s potpornjacima, ostaci novije kapele Sv. Ivana Krstitelja koju su podigli Pethövi krajem 17. stoljeća na mjestu istočnog obrambenog zida, kao i ostaci zapadnoga i jugozapadnoga stambenoga krila kaštela.

1 Sažete rezultate istraživanja do 2002. godine autor je prikazao predavanjem pod nazivom "Arheološka istraživanja u Ivanecu na lokalitetu Stari grad (od 1998. do 2002. godine)" na znanstvenome skupu HAD-a: 100 godina Arheološkog muzeja Istre u Puli - nova istraživanja u Hrvatskoj, održanim u Puli 9.-12.10.2002. U knjižnici grada Ivanca je autor 2003. godine postavio izložbu *Ivanec stariji od Ivanca* na kojoj su izloženim predmetima, fotografijama s istraživanja te tekstom na posterima i deplijanu rezultati iskopavanja približeni javnosti. Autor je također, nakon svake kampanje, sastavio opširno izvješće, čiji se primjerci čuvaju u Institutu za arheologiju.

Sl. 1. Pogled na južni dio svetišta tijekom istraživanja (snimio J. Belaj)

Fig. 1. View of the southern part of the sanctuary during excavations (photo by J. Belaj)

Većina nalaza skupljenih u ovim, relativno plitkim, iskopavanjima na području Staroga grada potječe iz kasnosrednjovjekovnog i novovjekovnog doba. Uglavnom su to fragmenti keramike, pećnjaka (mnogih među njima ukrašenih, a potječu većinom iz doba renesanse), razni metalni predmeti, ulomci obradenoga kamena, stakla i drugo. Pronađeno je više primjeraka novca iz 16. stoljeća i mladih, zatim brojni predmeti umjetničkoga obrta (kao što su lule, ključevi i drugo) čija će analiza pomoći u utvrđivanju faza nastanjivanja grada.

Srednjovjekovna kapela Sv. Ivana Krstitelja otkrivena je u dvorištu Staroga grada. Orijentirana je istok - zapad, četvrtastog je svetišta, nešto užega od broda kapele, s koso postavljenim jakim potpornjacima. Ispred ulaza u kapelu otkrili smo trijem s ostacima stupova i izuzetno dobro očuvanim popločenjem.

Područje kapele je bilo ispresijecano kanalima iz raznih kasnijih razdoblja, koje smo prve uklonili. Kopanje tih kanala je na pojedinim dijelovima znatno oštetilo temelje kapele. Profile njihovih ukopa iskoristili smo kao kontrolne profile.

Na mjestu gdje je južni zid kapele probijen s jednim od kanala, u temelju smo uočili uzidani kapitel visine 22 cm, s kuglama promjera 7 cm na gornjim uglovima i prstenom. Prema svojem obliku vjerojatno je romaničkog podrijetla. Već sada se može reći da ova najstarija građevina, poznata iz izvora, ima svoju prethodnicu u neposrednoj blizini.

U brodu smo otkrili dvije faze popločenja kapele: mladu od opeke položene na sloj pijeska, i stariju od kamenih ploča. Na mjestima gdje nije bilo kamenih ploča, nalazi se dobro nabijeni sloj žute gline. Stariji je pod u znatnijoj mjeri sačuvan, uočava se da je u sredini broda jače utonuo. Očuvan je i ulazni prag. Na nekim mjestima na zidovima je djelomično očuvana fina žbuka.

Na nekoliko mjesta otkriveno je urušenje od zida. U jednom od njih pronadeni su ulomci dvaju nadvoja prozora. Veći smo nadvoj sastavili od osam ulomaka. Na vrhu toga nadvoja uočava se lom: radi se o kvalitetnome radu gotičkoga majstora.

U jugozapadnome uglu broda kapele otvorili smo sondu, kako bismo stekli uvid u slojevitost toga prostora. U njoj je pronadeno više grobova dobro uočljivih ukopa.

Intenzivnije smo istraživali i prostor uz južni zid svetišta kapele, s vanjske strane. Na tom je prostoru otkriveno više grobova i kosturnica. Mnogi su kosturi u grobovima sačuvani samo djelomice, jer su naknadno uništeni raznim ukopima. Uočili smo i više ukopa stupova različitih dubina (možda od skela).

U ovom je području za sada najbolje dokumentiran vrlo masni crni sloj s mnogo ulomaka srednjovjekovne keramike, a bez primjesa izmrvljenih kostiju i lomljenog kamena. Taj se crni sloj, različitih debljina, javlja na gotovo čitavom prostoru kapele. Stariji je od nje, te je probijen ukopima za temelje. Budući da je probijan i mladim ukopima, najbolje se očuvao upravo uz temelje.

Sl. 2. Pogled na sjeverni dio svetišta tijekom istraživanja (snimio J. Belaj)

Fig. 2. View of the northern part of the sanctuary during excavations (photo by J. Belaj)

Ispod tog crnoga sloja otkrili smo i nekoliko plitkih kružnih ukopa, dakle starijih i od kapele. Mnogo više o tim ukopima ne može se još reći, jer smo crni sloj uklonili s relativno malog prostora, na spoju zida svetišta i jugoistočnog potpornjaka. Na tom smo prostoru nastavili otvarati sondu kojom smo dokazali da su potpornjaci građeni istodobno sa zidovima kapele.

Temelji snažnih potpornjaka na istočnim uglovima četvrtastog svetišta, svakako su jedna od specifičnosti ove kapele. Jugoistočni potpornjak ima još jednu posebnost: u njemu je bila probijena rupa, simetrično postavljena pri kraju potpornjaka. Prilikom pražnjenja njene zapune, uočili smo tragove koje je ostavio drveni stup. Budući da u drugom potpornjaku rupa nije pronađena, razlozi za njen ukop nisu potpuno jasni.

Uz sjeveroistočni potpornjak kapele, u naoko jednoličnoj zemlji punoj ostataka šute, otkrili smo jedan od zanimljivijih grobova. U njemu je uz pokojnika pronađena dobro očuvana karičica sa S-petljom te pojasna kopča koja svojim oblikom i svojom veličinom ukazuje na predmon-golsko vrijeme.

Najslojevitije i najzanimljivije područje istraživanja svakako je svetište kapele. Otkrili smo temelje više paralelnih zidova iz različitih razdoblja. Najstariji su vanjski zidovi, debeli i osobito solidno građeni, čvrsto povezani dobrim vezivom, istodobni s ostalim zidovima kapele te masivnim potpornjacima. Na spoju južnoga i istočnog zida svetišta pronašli smo dio rimskoga nadgrobno

menika, uzidanoga tako da reljefni prikaz pokojnika nije bio vidljiv, dakle korišten je isključivo kao građevinski materijal. Uz istočni, dobro utvrđeni zid svetišta, pronašli smo više kamenih projektila, što ukazuje na obrambenu funkciju kapele u određenom vremenu.

Unutrašnji, mladi temelji, naslonjeni su na starije i plići. Nije sasvim jasno radi li se doista o temeljima zidova ili pak o grobnicama. U njima su pronađeni i grobovi, na različitim dubinama. Osobita je situacija u području istočnoga zida, gdje je između opisane dvije strukture dozidan još jedan zid. Izgledom i smjerom pružanja odgovara istočnome zidu sakristije, što znači da mu je suvremen, i da u doba gradnje sakristije veliki, debeli i solidni istočni zid zajedno s potpornjacima nije više postojao. I zid između svetišta i broda kapele ima svoju specifičnost: u njemu je, u osi kapele, naknadno učinjen ukop. Razlozi za taj ukop su odgonetnuti 2004. godine: zid je oštećen ukopom groba nekog odličnika.

Uz istočni unutrašnji zid nalazila se osobita, rubom na njega naslonjena, relativno tanka struktura četvrtastoga tlocrta. Zbog svojeg položaja u osi kapele i, za urušenje preurednog, četvrtastog tlocrta, pretpostavili smo da bi mogla biti temelj za oltar.

Ispod tog "oltarnog temelja" otkrivena je osobito zanimljiva pojava. Uklanjanjem zemlje pojavio se sloj intenzivnog gorenja. Nakon pažljivog čišćenja uočeno je da tragovi gorenja tvore gotovo pravilan krug, a vidljivi su i na zidu. Upravo se taj središnji dio zida donekle razlikuje

Sl. 3 Ukopi u zdravici vidljivi u svetištu kapele (snimio J. Belaj)

Fig. 3. Burials in sterile soil visible in the chapel sanctuary (photo by J. Belaj)

svojom strukturom od ostalih: zidan je i manjim komadima kamenova, a obilnije je rabljena i opeka, što drugdje baš i nije slučaj. Vatrište je paljeno u dva navrata. Ovdje se nikako ne radi o slučajnoj vatri ili požaru. Najzanimljivije je mjesto na kojem se vatrište nalazi, a koje je vjerojatno pažljivo odabrano: to ne potvrđuje samo "oltarni temelj" iznad vatrišta, već i strukture pronađene ispod njega. Ispod vatrišta smo prvo naišli na sloj zemlje, potpuno jednak sloju uokolo. Potom se pojavljivalo sve krupnije kamenje (iznimno opeka) koncipirano u obliku pravokutnika ili polukruga, prislono uz zid, ponovno na istom mjestu kao i vatrište. Ispod njega pronađeno je iznimno debeli sloj raspadnute žbuke prislono uz zid s jedne i uokviren velikim kamenovima s druge strane. Na dnu ukopa uočeni su veliki slomljeni komadi opeke i kamena.

Arheološko-konzervatorsko istraživanje svetišta srednjovjekovne kapele Sv. Ivana Krstitelja i njezine neposredne okolice nastavljeno je u razdoblju od 5. do 23. srpnja 2004.²

Nastavili smo iskopavati prema nižim slojevima već prije otkrivene površine. U više smo sondi došli do zdravice.

Najzanimljivije smo slojeve i nalaze i sada pronašli u svetištu. Već pri finom struganju crnog sloja koji se prostirao po gotovo čitavoj površini svetišta (a koji je u većoj mjeri istraživan već 2002. godine), pronađen je zanimljiv nalaz

namjerno deformirane karičice sa S-petljom, izradene od "bijelog metala" i s (kako se čini) tragovima pozlate.

U istom je sloju bio vidljiv donji dio kružnog "udubljenja" pronađenoga ispod oltara. Pri njegovome dnu je pronađen vijenac kamena velikih dimenzija i oštih bridova. Uklanjanjem crnoga sloja došli smo do nove, relativno jasne situacije: pojavila se narančasta zdravica s mnogim tamnijim ukopima (uglavnom grobova). Pronađena je na približno istoj razini kao i južno od svetišta (gdje je prvo i evidentirana 2002. godine), te uz sjeveroistočni potpornjak.

Od uočenih ukopa kao mladi, u odnosu na ostale ukope, izdvojeni su ukopi dječjih grobova br. 21 i 24 te relativno mlađeg groba br. 23. Upravo zbog ukapanja groba br. 23 u znatnoj je mjeri oštećen zapadni zid svetišta. U njemu je pronađen relativno dobro očuvan kostur. Uz kostur su pronađeni i zanimljivi nalazi: prekrasan križ - relikvijar, pronađen na prsima pokojnika preklapljen rukama i relativno dobro očuvane drvene perlice, pronađene kraj prsiju pokojnika. U relikvijaru su prilikom čišćenja pronađeni mali zamotuljci koji, vjerojatno, sadrže relikvije.³ Za uzorak su uzeti i ostaci drvenog lijesa pronađeni u grobu.

Stariji od tih ukopa su (najvjerojatnije) ukopi uočeni tek u zdravici. Grobovi 22 i 25 nađeni su paralelno jedan do drugoga na istoj razini. U grobu 22 je pronađen slabo očuvan gornji dio kostura. Otprilike ispod desnog lakt

2 Uz voditelja istraživanja mr. sc. Jurja Belaja, u istraživanjima su sudjelovali diplomirani arheolozi: Siniša Krznar, Dženi Los-Čandrić, Krešo Matijević i Maja Šunjić te studentice i absolventice arheologije Kristina Grubišić, Andreja Kudelić i Filomena Sirovica.

3 Zahvaljujem se Nikoli Erlichu na konzervaciji metalnih nalaza.

pronađen je korodiran željezni nož, sačuvane dimenzije 17 cm od trna za držak do vrha oštrice. U grobu 25 je nađen očuvan gornji dio kostura. Uz glavu, *in situ* su pronađene dvije karičice sa S-petljom.

Najzamršenija situacija je pronađena u istočnome dijelu svetišta. Tu su, ispod prije navedenoga crnog sloja, pronađene razne stratigrafske jedinice (među kojima ima više grobova), od kojih se neke međusobno presijecaju.

Najmladi je ukop groba 26. Bio je uokviren kamenim vijencem, a u njemu je pronađen dobro očuvan kostur djeteta, dok je u zapuni uočeno više ulomaka prapovijesne keramike.

Grob 26 je presjekao ukop starijega groba 29. Vjerojatnije se, zbog velike količine razbacanih kostiju različite veličine, radi o kosturnici u koju su prebačene kosti s drugog mjesta. Grob 29 je pak presjekao mnoge druge stratigrafske jedinice, među kojima i grobove 31 i 33.

Kako smo se spuštali u niže slojeve, tako smo u zapunama grobova pronalazili, uz srednjovjekovnu, sve više ulomaka i prapovijesne (osobito latenske) keramike. No među nalazima se ističe i jedan srednjovjekovni ulomak prstena od tanke limene trake koja se prema sredini širi. Ipak, najdojmljivija je količina pronađenih kostiju, ispremiješanih i izlomljenih, koja svjedoči o vrlo učestalom ukopavanju upravo na ovome, najatraktivnijem prostoru.

Nastavilo se s istraživanjima i na području južno od svetišta kapele, na razini na kojoj se stalo u prošloj kampanji. U tamnom šarenome sloju otkrivena su tri groba (br. 30, 32 i 34). Svi su bili djelomično oštećeni prošlostoljetnim probijanjem kanala. Ukopi grobova su bili samo naznačeni nešto većim kamenjem poslaganim uz rub.

Radi boljeg uvida u stratigrafiju, djelomično smo proširili i iskop južno od sjeveroistočnog potpornjaka, između zidova starije i novije kapele (ali ne sasvim do temelja novije kapele da se ne izazove njegovo urušavanje). Zanimao nas je prvenstveno horizont na kojemu smo u prošloj kampanji pronašli grob s očuvanom karičicom sa S-petljom.

Prvo smo, na bitno višoj razini, otkrili grob br. 20, u kojemu je pronađena i velika željezna pojasna kopča. Na horizontu približnome onome koji nas je najviše zanimao, pronašli smo još dva dječja groba (br. 27 i 28) s kostima u vrlo lošem stanju i bez popratnih nalaza. Zanimljivijom od grobova pokazala se stratigrafska slojevitost. Pronađen je, primjerice, žuto-narančasti sloj šljunka s primjesom zemlje i krupnijega kamenja. Nije se nalazio sasvim do istočnoga zida svetišta, već podalje od njega, a padao je lagano prema istoku. Vjerojatno je to zdravica izbačena pri nekom ukapanju (pad je pratio tadašnju konfiguraciju terena). Pronašli smo i sloj crne, jako masne zemlje pune crvenih vrlo sitnih komadića lijepa i gara, a u odnosu na okoliš siromašan kamenjem i šljunkom, u kojem je pronađeno dosta keramike. Ležala je na sloju velikih kamenova koji se lagano listaju i mrve, pomiješanih sa žbukom, a djeluju poput podnice. Na dnu smo došli do zdravice, koja se javlja uz istočni zid svetišta i početak sjeveroistočnog potpornjaka. Promatrajući zdravicu, očit je pad terena u smjeru pružanja sjeveroistočnog potpornjaka, što dodatno obrazlaže njegovu izgradnju.

Prostor sakristije do sada nije bio istraživan. Jedino su, još 1998. godine, otkriveni vrhovi zidova, a

u unutrašnjosti sakristije sloj urušenja. Ove smo godine počeli s istraživanjem toga debelog sloja. Sastojao se od kamenova raznih veličina (uključujući i obradene komade), ulomaka sedre i poneke opeke, u obilju bijelog i vrlo svjetlo žutog pijeska te izmrvljene žbuke. Među nalazima se ističu ulomci kamenog potprozornika gotičkog stila, širine otvora oko 14 cm (sastavili smo ga od tri veća i jednog manjeg komada). Ispod urušenja, po cijeloj površini sakristije, ali na različitim visinama (urušenje je ponegdje jače utonulo), počeli su se javljati šaroliki i jako izmiješani slojevi zemlje. Većina slojeva je i u tlocrtu i u profilima imala sasvim amorfnu konturu te ih je teško interpretirati. I njihov sadržaj (nalazi) je uglavnom poprilično izmiješan. To je vjerojatno posljedica brojnog prokopavanja u području sakristije. Na nižim su razinama slojevi uglavnom tamniji. Godine 2004. nismo došli do zdravice u sakristiji, a zbog izmiješanih nalaza, uglavnom kostiju i keramike, može se pretpostaviti da ćemo i ovdje naići na ukope grobova i možda očuvane, ali sigurno bitno poremećene starije slojeve.

Još je jedna zanimljivost pronađena prilikom istraživanja sakristije na njezinom južnome zidu (odnosno sjevernome zidu svetišta). U strukturi temelja (ispod reda kamenova koji čine temeljnu stopu) vidljiva su dva otiska valjkastih kolaca, postavljenih okomito u razmaku od oko 170 cm. Na žbuci između njih vidljiv je otisak dasaka, a u nižim slojevima su sačuvane i zapune nastale truljenjem daske (s ostacima istrunule daske).

Iznimno smo istraživali i jednu sondu podalje od kapele. Sonda V. je otvorena zapadno uz jugozapadni ugao stambenog krila dvorca. Cilj otvaranja sonde bio je utvrđivanje stratigrafije te provjera je li crna masna zemlja, u kojoj je 1999. godine pronađen ulomak keramike srednjovjekovnoga izgleda, srednjovjekovni kulturni sloj.

Iako je izdignutost ovoga dijela terena kao i neposredna blizina prometnice Prigorec - Klenovnik te potoka Bistrice davala dodatnu težinu pretpostavci o postojanju srednjovjekovnoga kulturnoga sloja, ona nije dokazana. Crna masna zemlja, naizgled slična srednjovjekovnome sloju uz svetište kapele, ipak s njim nema nikakve veze. Crna je boja (kao i mjestimično crvena) posljedica gorenja Staroga grada. U tom je sloju pronađeno mnoštvo nalaza: dvjestotinjak ulomaka keramike, ulomci kostiju te metala - više primjeraka rastaljenih metalnih predmeta. Brojni su nalazi keramike, ali i stakla, nađeni u obližnjem izmiješanom sloju smeđe rahle zemlje, koji u sebi ima i dosta primjesa kamenja. On je vjerojatno nastao kao posljedica rušenja Staroga grada. Nedostaje veći broj krupnijega kamenja - građevinskog materijala, koji je vjerojatno raznesen nakon rušenja. Već nakon sedamdesetak cm, odmah ispod slojeva nastalih rušenjem Staroga grada, došli smo do zdravice koja se ovdje nalazi na znatno višoj razini nego u području svetišta (kako relativnom tako i apsolutnom). Zbog toga smatramo da je ovaj prostor, u prošlosti najviši od svih dosada istraživanih, bio snižen (zaravnan) najkasnije u doba dogradnje jugozapadnog krila Staroga grada. Naravno, još uvijek postoji mogućnost da je zdravica od nekuda dovezena kako bi se, upravo suprotno, zaravnao teren zasipavanjem. Tu smo mogućnost pokušali provjeriti ručno iskopavši više od pola metra zdravice. Za više od toga nije 2004. godine bilo vremena.

Nalazi pronađeni na prostoru kapele izdvajaju se od ostalih svojom većom starosti. Osim već spomenutih nadvoja prozora te potprozornika, na gotičku fazu izgledom upućuju i brojni drugi ulomci profiliranoga kamena (npr. pronađeni ulomak trijumfalnoga luka, ulomak rebra svoda i drugo). Posebnu pozornost privlače fragmenti keramike ukrašeni valovnicom, koji svojom fakturom i ukrasom upućuju da je nastala prije 13. stoljeća, a koje smo uglavnom pronašli u tom crnom masnom sloju. O oblicima, nažalost, ne može se još opširnije govoriti zbog njihove fragmentiranosti. Ističu se i primjerci novca, poneka rimska opeka ili tegula, zatim sitni ostaci zlatne niti pronađene u jednom od dvadesetak istraženih grobova - a koji su ostaci ukrasa utkanih na pokojnikovu tkaninu, nalazi prstenova, karičice sa S-petljom i više primjeraka željeznih predica iz grobova, te manji broj fragmenata pretpovijesne (kasnobrončanodobne i latenske) keramike.

Vrlo zanimljivi pronađeni nalazi učvrstili su nas u uvjerenju kako je nužno nastaviti istraživanja, prvenstveno prostora srednjovjekovne kapele i njezine okolice, ali i pojedinih dijelova Staroga grada. Vjerujemo da bismo na taj način mogli proniknuti u slojevitost naseljavanja i pokapanja na istraživanome prostoru, možda i bitno dulju nego što smo u početku očekivali (pretpovijesni horizonti). Na to nas upozoravaju sve brojniji nalazi.⁴

Tek nakon takvih sustavnih istraživanja može se, konzultirajući stručnjake konzervatorske struke, razmišljati o načinima konzervacije, restauracije te prezentacije pronađene arhitekture kao i o drugim metodama približavanja rezultata istraživanja stanovnicima Ivanca i njihovim gostima.

Literatura

- Belaj J. 1998, Izvješće o arheološkim istraživanjima Staroga grada u Ivancu (elaborat), Zagreb
- Belaj J. 1999, Izvješće o arheološkim istraživanjima na lokalitetu Stari grad u Ivancu 1999. godine (elaborat), Zagreb
- Belaj J. 2001, Arheološko naslijeđe viteških redova na sjeverozapadnom prostoru središnje Hrvatske, magistarski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
- Belaj J. 2002, Izvješće o arheološkim istraživanjima srednjovjekovne kapele Sv. Ivana Krstitelja u Ivancu na lokalitetu Stari grad u 2002. godini, (elaborat), Zagreb
- Belaj J. 2004, Izvješće o arheološkim istraživanjima srednjovjekovne kapele Sv. Ivana Krstitelja u Ivancu na lokalitetu Stari grad u 2004. godini (elaborat), Zagreb
- Dobronić L. 1984a, Viteški redovi. Templari i ivanovci u Hrvatskoj, CroChris XVIII., Zagreb
- Dobronić L. 1984b, Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj, Rad JAZU 406/XI., Zagreb
- Hrg F. 1999, O jednoj manje poznatoj ispravi o Ivancu, Hrvatski sjever, tečaj IV., siječanj-lipanj, Čakovec
- Hrg M. 1975, Ivanec prvi puta u povijesnom dokumentu od 22. lipnja 1396. godine, Ivanečki kalendar 75, Varaždin, 128-130.

Kraš M. 1994, Prilozi za povijest Ivanca (do 1396. godine), Ivanečki kalendar 94, Ivanec, 35-44.

Szabo Gj. 1939, Kroz Hrvatsko Zagorje, Knjižara Vasić, Zagreb

Šaban L. 1977, Pogled u prošlost Ivanca, Ivanečki kalendar 77, Ivanec, 143-158.

Summary

The town of Ivanec is located on the road leading from Varaždin through Lepoglava to Krapina. There was a medieval castle, called the 'Old Town', in its present-day center, on a hilltop near the parish church, until the middle of the twentieth century.

Historical documents indicate that an organized settlement certainly existed in the territory of Ivanec even before the "free municipality of St. John" was first mentioned in 1396. It would have been unusual indeed if the Knights Hospitaller of the Bela Preceptory did not have a fortified site at the boundary of their large estate, and this on one of the routes leading from their hostile Teutonic lands. Historical sources mention the castle of Ivanec as late as at the end of the fifteenth century, when the ban, or viceroy, John Corvinus owned it, but the castle was probably inherited from the Knights Hospitaller. The Chapel of St. John the Baptist was located near the castle. Historical sources first mention it as late as 1649, but already then as "very old" and derelict. Its founders were most likely the former feudal lords of this land - the Knights Hospitaller.

Due to an obvious lack of written sources, the Town of Ivanec initiated excavations at the site Old Town of Ivanec, conducted by the Institute of Archaeology since 1998. The excavations continued in 1999, 2002 and 2004. The excavation soon uncovered the most recent layer of the Old Town rather flat beneath the surface, with some visible earlier phases of construction. Most of the gathered finds originate from the late Middle Ages and later, more recent periods. These are primarily fragments of pottery, tiles (among them many ornamented, originating chiefly from the Renaissance), various metal artifacts, fragments of worked stone, glass, etc. Various coins from the sixteenth century and later were found, as well as products made by artisans (such as pipes, keys, etc.).

The medieval Chapel of St. John the Baptist was discovered in the courtyard of the Old Town. It has an east-west orientation, with a rectangular sanctuary, slightly narrower than the nave, and with diagonally constructed heavy pillars. In front of the entrance to the Chapel a porch was unearthed with the remains of columns and an extraordinarily well-preserved pavement. In the Chapel and near its sanctuary, numerous graves were found, among them those having chain links with an S-loop found at the head of the diseased. In the environs of the Chapel, with its specific architecture, individual cultural layers were found, which were largely destroyed by subsequent burials. In the exceptionally black, rich layer, but also in the other excavated layers, pottery fragments were found, ornamented with wavy lines, their texture and decoration suggesting that they were made prior to the thirteenth century.

Many artifacts from various periods of history were discovered, that altogether testify to the continuity of life in the examined area. In mixed layers that were successively dug by periodic burials, we found a significant number of fragments of prehistoric (Late Bronze Age and late La Tène) pottery. In the foundations of the Chapel a fragment of a Classic-era stela was found, built in as a spoliium, as well as a fragment of a capital, probably of Romanesque origin, and several Roman bricks or tegulae.

4 U svim dosadašnjim kampanjama prikupili smo 2277 vrećica nalaza te još 232 izdvojena posebna nalaza. Prikupili smo i 237 vrećica uzoraka iz do sada 415 evidentiranih stratigrafskih jedinica.